

Особливості організації експортної діяльності на підприємстві та документального оформлення товарів на експорт

Волошан І. Г.

Вступ. Стратегічною метою нашої держави є членство України в Європейському союзі, тому ми продовжуємо інтегрувати українську економіку до європейського ринку. Ключовими проблемами, з якими зіштовхуються експортно-орієнтовані підприємства в Україні, є відсутність якісного інформаційного забезпечення щодо організації експорту для підприємств малого та середнього бізнесу, які не мають у своїй структурі експортних відділів. Багато підприємців не розуміють з чого почати, які дозволи необхідно отримати, які етапи документального оформлення необхідно пройти, щоб поставити продукт на європейський ринок.

Загалом в Україні в 2017 році у порівнянні з 2016 роком темп росту експорту складає 119% або 43 264,7 млн. \$ США, в свою чергу імпорт зріс на 126,4% та склав 49607,2 млн. \$ США, що досить негативно характеризує економіку нашої країни. За даними Державної служби статистики у 2017 році зовнішня торгівля України товарами з країнами Європейського союзу має від'ємне сальдо у 6342,4 млн. \$ США, імпорт на 18,6 % випереджає експорт. Однак, експорт українських товарів до країн Європейського союзу має тенденцію до постійного зростання за рахунок переорієнтації України до зовнішньої торгівлі в країни ЄС та відмови від російських ринків збуту. Вкрай важливо, що в товарній структурі експорту суттєво збільшується питома вага готової продукції, а не сировини.

Український експорт до країн Європейського союзу зростає достатньо постійно і, що в край важливо, збільшується експорт з України готової продукції, а не сировини. Україні є що запропонувати європейському ринку, а Європейський союз – це ринок «номер один» для українського експорту. Тому, основною метою держави повинно бути забезпечення безперешкодного

експорту вітчизняних товарів та створення умов для експортно-орієнтованих підприємств.

Метою статі є надання методичних рекомендацій з організації експортної діяльності на підприємстві, а саме де необхідно зареєструватися і які дозвільні документи отримати, та розгляд пакету документів, необхідних експортеру для митного оформлення експорту товару в країни Європейського союзу.

Виклад основного матеріалу. За структурою український експорт носить переважно сировинний характер. Мова йде про необроблену сировину, яка отримується з агропромислового комплексу, металургійної, хімічної, добувної промисловості та вивозиться з країни, замість того, щоб створювати готовий продукт з доданою вартістю в Україні. Через те що експортна діяльність України зосереджена на експорті сировини, країна є надзвичайно залежною від макроекономічної ситуації на зовнішніх ринках. Замість того, щоб створювати робочі місця, використовувати власну сировину для створення конкурентоспроможного національного продукту, ми з року в рік продовжуємо виснажувати свої природні ресурси, «проїдаючи» від їх продажу гроші. Крім експорту сировини в Україні спостерігається явний експорт трудових ресурсів, що також вповільнює економічний розвиток держави. Ми вважаємо, що сталий розвиток України можливий лише за умови створення та розвитку несировинних галузей з випуску конкурентоздатної продукції з високою доданою вартістю, повернення мільйонів українських трудових мігрантів та підвищення кваліфікації населення.

Причиною сировинного експорту в Україні є низька технологічна складова, а отже низька якість готової продукції або продукція українського виробництва не може конкурувати з європейськими аналогами. Європейські споживачі не знають українські бренди, а отже споживання українських товарів в країнах ЄС на низькому рівні, а розкрутити бренд на світовому рівні для українських експортерів дорого та складно.

Аналіз багатьох опитувань експортерів дослідними групами щодо проблем виходу на зовнішні ринки свідчить, що однією з перешкод експортери

вважають низький рівень квот на продукцію. Ми вважаємо, що експортні квоти для України, які діють в рамках зони вільної торгівлі з Європейським союзом, не обмежують міжнародну торгівлю України з країнами Європейського союзу, а лібералізують її, надаючи українським експортерам спрощений доступ до іноземних ринків та споживачів. Для України Європейським союзом передбачено квоти для 36 видів товарів (яловичина, свинина, м'ясо баранини, м'ясо птиці, молоко, вершки, йогурти, зернові, висівки, мед, цукор, крохмаль, гриби, часник, солод, виноградний і яблучний соки, вершкове масло, цигарки, етанол, яйця та інші). Узагальнений перелік тарифних квот викладено у Додатку I-A до Угоди про асоціацію [1]. В рамках квоти на відповідну категорію товару українські експортер можуть поставляти товари без оплати мита. Актуальна база даних щодо використання квот експортерами до країн ЄС розташована в розділі «Taxation and Customs Union (укр. Оподаткування та митний союз)» на офіційному сайті Європейської комісії [3]. Експорт товарів понад квоти не заборонений, а лише обмежений експортним митом. Відповідно до ст. 29 Угоди про асоціацію з Європейським союзом [1] з 1 січня 2016 року було покладено початок процесу створення зони вільної торгівлі між Україною та країнами Європейського союзу. Кожного року до 2026 р. ставки експортного та імпорного мита за Угодою будуть знижуватися, а з 1 січня 2026 року взагалі зникнуть (за винятком продуктів харчування). Тобто українські експортери певні товари, у межах квот наданих країнами ЄС, можуть ввозити без сплати митних платежів, а після вичерпання квот експорт можна продовжувати, сплачуючи ввізне мито. При цьому квоти на експорт розподіляються за правилом «перший прийшов ...», тому всі підприємства мають рівні умови до використання квот на експорт. Інформація щодо актуальних ставок увізного мита Європейського союзу для товарів, походженням з України доступна в режимі он-лайн на інтернет-ресурсі Європейської Комісії «Trade Helpdesk», який рекомендовано на офіційному сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі [2, 3]. Для більшості товарів квоти та мито взагалі не є перешкодою для експорту.

Не зважаючи на всі труднощі, які виникають на шляху до експорту, підприємства, які мають бажання експортувати, можуть подолати всі перешкоди та масштабувати свій бізнес за межами України. Якщо підприємство – потенційний експортер має «товарний продукт» та бажання експортувати, ознайомився з тарифними бар'єрами та квотами на ринку Європейського союзу, наступним та, на нашу думку, найважливішим кроком є організація та документальне оформлення експорту, отримання дозволів (сертифікатів) на товар для виходу на європейський ринок. Більшість представників малого та середнього бізнесу, які мають бажання експортувати не знають з чого почати та куди і за чим, та за чим іти.

Отже, якщо ви маєте товар та бажаєте експортувати, необхідно перевірити чи є обмеження щодо руху вашого товару через кордон України. Всі товари, які рухаються через митний кордон України в режимі експорту, умовно можна поділити на 3 групи:

товари, що не мають обмежень щодо вивозу з території України;

товари, на які встановлено обмеження щодо вивозу з території України [5];

товари, що заборонені до вивозу з території України.

Товари, що не мають обмежень щодо вивозу з території України – це товари, які не потрапили до інших двох груп. А от же експортеру необхідно вивчити перелік обмежень та заборонених товарів і, якщо він не знайде власний товар, можна експортувати без обмежень.

Товари, на які встановлено обмеження щодо вивозу з території України регламентовано Постановою КМУ «Про затвердження переліків товарів, на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України» [5]. До них належать: наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори; товари, зовнішньоекономічні операції з якими підлягають ліцензуванню та сертифікації; лісоматеріали та пиломатеріали; культурні цінності; дослідні сорти рослин; продукти лову та харчової продукції; товари військового призначення; валютні цінності; насіння і садивний матеріал; радіоактивні

матеріали; радіоелектронні засоби та випромінювальні пристрої спеціального призначення; видавнича продукція та ін. Навіть якщо ваш товар входить складу будь якої з перелічених груп, необхідно перевірити його за кодом УКТ ЗЕД (Український класифікатор товарів зовнішньо-економічної діяльності), адже до обмежених товарів належать виключні категорії товарів з кодом УКТ ЗЕД, які вказані в Положенні.

Перелік товарів, заборонених до вивезення за межі митної території України визначається різними нормативно-правовим актами України залежно від виду товару та сфери його застосування. До таких товарів належать:

лісоматеріали та пиломатеріали цінних та рідкісних порід дерев (за видами деревини) [6];

культурні цінності, що занесені до Державного реєстру національного культурного надбання, включені до Національного архівного фонду та Музейного фонду України [7];

металобрухт, який утворився у військових формуваннях, агрегатів машин, кораблів, плавзасобів, рухомого складу залізничного транспорту [8];

наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори (виключні категорії товарів з кодом УКТ ЗЕД відповідно до закону) [9];

вкладення у поштових відправленнях, які можуть становити загрозу життю та здоров'ю людей, призводити до знищення чи псування (пошкодження) інших поштових відправлень та поштового обладнання [10];

радіоелектронні засоби та випромінювальні пристрої, що можуть застосовуватися на території України у смугах радіочастот [11].

Якщо ваш товар можна експортувати, наступним кроком є вирішення організаційних питань з отримання дозвільних документів, документального оформлення експорту товарів тощо. Вважаємо за необхідне розподілити всі важливі справи експортера на етапи:

етап організації експортної діяльності на підприємстві;

етап документального оформлення товарів на експорт;

етап отримання дозвільних документів.

На етапі організації експортної діяльності підприємству необхідно підготуватися до експортної діяльності. На рис. 1 наведено всі важливі кроки, які необхідно зробити експортеру.



Рис. 1. Організація експортної діяльності на підприємстві

Необхідність повторювання кроків на першому етапі залежить від потреб експортера. Наприклад, відкриття валютного рахунку та акредитація на митниці здійснюється одноразово. В табл. 1 наведено перелік документів, які необхідно надати до регіонального відділення митних органів для акредитації суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності експортеру (залежно від організаційно-правової форми). Заклучення договорів з імпортером, брокером та перевізником – залежить від умов договорів: якщо вони заклученні на одну операцію, то виникає необхідність їх повторного заклучення; якщо вони заклученні на певний термін та обсяг операцій (наприклад, рік), то повторне заклучення необхідне по заклученні умов договорів. Зауважимо, що всі кроки, які необхідно зробити експортеру на етапі організації експортної діяльності є безкоштовними.

На етапі документального оформлення товарів підприємству-експортеру необхідно зібрати пакет документів, які необхідні для процедури оформлення експорту товарів. Оформленням вантажу займається брокер, договір з яким було

підписано на попередньому етапі. В табл. 2. наведено перелік документів необхідних для митного оформлення вантажу в режимі експорту.

Зауважимо, що остаточний список документів для митниці буде залежати від виду товарів, які ви збираєтеся вивезти з України.

Таблиця 1

Перелік документів, необхідних для акредитації в митних органах [4]

Акредитація юридичної особи	Акредитація фізичної особи – підприємця
статут підприємства, в якому передбачено право підприємства на ведення ЗЕД (оригінал і нотаріально завірена копія);	свідоцтво про державну реєстрацію (виписка) фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності (оригінал і 1 копія);
довідка Управління статистики про внесення підприємства в Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України (оригінал і 2 копії, завірені печаткою);	довідка з податкових органів про взяття на облік платника податків (4-ОПП) (оригінал і 2 копії, завірені печаткою);
свідоцтво платника ПДВ за наявності (оригінал і 2 копії, завірені печаткою);;	
довідка уповноваженого банку про наявність гривневого та (або) валютного рахунків (оригінал і 2 копії, завірені печаткою);	
копії паспортів керівника, бухгалтера, осіб, відповідальних за роботу з митницею (оригінал і 2 копії, завірені печаткою);	
заповнена картка обліку особи, що здійснює операції з товарами (картка акредитації) та її електронна копія (оригінал та 3 копії).	

Серед переліку документів, які необхідно підготувати експортеру, частину вже було отримано з різних установ на попередньому етапі (картка

акредитації на митниці, зовнішньоекономічний контракт; комерційні документи (рахунок-фактура, рахунок-проформа, invoice)). Сертифікати та дозвільні документи необхідно отримати у відповідних установах, які регламентують рух, стан та якість певного виду товару.

Таблиця 2

Перелік документів для митного оформлення вантажу в режимі експорту

	Надає експортер	Заповнює брокер	Брокер
	Картка акредитації на митниці	Митна декларація	
	Зовнішньоекономічний контракт з додатками до нього, а також їх переклад на державну мову;	Договір доручення з митним брокером	
	Комерційні документи (рахунок-фактура, рахунок-проформа, invoice);		
Довідка про проведення декларування валютних цінностей, доходів та майна, що належить резиденту України і знаходяться за її межами або довідка про відсутність за межами України валютних цінностей та майна, за поточний квартал.		Товаротранспортні документи та накладні на перевезення (CMR, ТТН, Air WayBill, Bill of Lading), пакувальні аркуші, специфікації	
Калькуляція або/та документи на придбання товару.		Свідоцтво про допущення транспортного засобу до переміщення під митними печатками та пломбами, книжка МДП – у випадку її застосування;	
Сертифікат якості на товар (в разі наявності);			
Сертифікат походження товару, для країн СНД – як правило, форми СТ-1, для Європейського союзу – сертифікат походження форми EUR.1;			

Дозвільні документи (дозволи та відмітки органів санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фіто санітарного, радіологічного, екологічного контролю та ін.);	Інші документи на вимогу митних органів.
---	--

Сертифікат якості – це документ, який підтверджує певні властивості товару. Він складається в довільній формі, надається виробником товару експортеру (за умови якщо виробник товару та експортер – різні суб’єкти господарювання) або складається експортером (якщо експортер є виробником) з метою підтвердження того, що товар відповідає відповідним вимогам до якості товарів. Зауважимо, що окрім сертифікату якості широкого використання набув сертифікат відповідності. Сертифікат відповідності підтверджує відповідність певного товару загальноприйнятим стандартам. Сертифікат відповідності, на відміну від сертифіката якості, надається уповноваженим органом з сертифікації, який несе відповідальність за відомості внесені до такого сертифікату. Форма та зовнішній вигляд сертифікатів відповідності можуть бути різні, це залежить від виду сертифікованої продукції та органу сертифікації, вони встановлюються в кожній з Систем сертифікації продукції, відповідно до нормативних документів, які регламентують діяльність певної системи сертифікації.

Сертифікат з перевезення товару EUR.1 – це документ, який підтверджує походження товару з певної країни, а також відповідність товару визначеним вимогам до його обробки (переробки). Сертифікат надається на письмову заяву експортера або під відповідальність експортера його уповноваженим представником (уповноваженим представником може бути і брокер) митним органом України (або країни експорту товару). Видача сертифікату є безкоштовною, о отримати його можна під час митного оформлення вантажу або після експорту товару.

Дозвільні документи (дозволи та відмітки органів санітарно-епідеміологічного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного,

екологічного контролю та ін.) отримуються експортером залежно від виду товару на експорт у відповідній структурі контролю. При митному оформленні товару на експорт надаються всі дозвільні документи для отримання відповідних відміток або проходження контролю.

Під час митного оформлення експорту товарів у експортера виникають такі витрати:

плата за послуги митного терміналу та за зони митного контролю;

плата за послуги Державної фіто санітарної інспекції України (при проведенні фіто санітарного контролю товарів);

плата за послуги Міністерства охорони здоров'я (при проведенні санітарно-епідеміологічного контролю товарів);

плата за послуги Державної екологічної інспекції Міністерства екології та природних ресурсів України (при проведенні екологічного або радіологічного контролю товарів);

митні платежі (якщо це необхідно).

Висновок. Дослідження довело, що проблеми та перешкоди на шляху до експорту в експортерів дійсно є, але якщо мати бажання, їх всі можливо вирішити. На нашу думку, найважливішим проблемним питанням у експортерів є наявність або відсутність конкурентоздатного українського продукту, який відповідає європейським вимогам та просування його на європейському ринку. Аналіз квот Європейського союзу до товарів з України свідчить, що квоти не є перешкодами до міжнародної торгівлі, а навпаки є засобом стимулювання експортерів до поставок на ринки Європейського союзу певних категорій товарів. Вони є доступними для всіх експортерів без винятку.

Аналіз обмежені щодо руху товарів через митний кордон України дозволить експортерам перевірити свою продукцію на заборону, часткове обмеження чи, навпаки, впевнитися щодо їх відсутності стосовно власного товару на експорт.

Розподіл важливих справ експортера на етапи дозволило систематизувати дії експортера та дало відповідь на питання «куди експортеру необхідно іти в

першу чергу», «що необхідно мати», «де необхідно зареєструватися», «що виконує митний брокер». Перелік документів для митного оформлення вантажу в режимі експорту дозволить експортеру своєчасно підготувати необхідні документи для брокера та митниці, щоб не мати затримки з митного оформлення товарів. Отже залишилося одне – бажання українських суб'єктів господарювання до виходу українських товарів на європейський ринок, а також пошук потенційних покупців, споживачів.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. № 984_011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n203

2. FAQ з питань функціонування вільної торгівлі між Україною та ЄС Міністерства економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b142801e-b932-4207-aea9df3728dad379&title=FaQZPitanFunktsionuvanniaVilnoiTorgivliMizhUkrainoiuTas>

3. Офіційний сайт Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/quota_consultation.jsp?Lang=en&Origin=UA&Code=&Year=2018&Critical=N&Status=&Expand=true

4. Наказ Міністерства Фінансів України «Про затвердження Порядку обліку осіб, які здійснюють операції з товарами» від 15.06.2015 р. № 552 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0807-15>

5. Постанова Кабінет міністрів України «Про затвердження переліків товарів, на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон

України» від 21.05.2012 р. № 436 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-2012-%D0%BF>

6. Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» від 08.09.2005 р. № 2860-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2860-15>

7. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21.09.1999 р. № 1068-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14>

8. Закон України «Про металобрухт» від 05.05.1999 р. № 619-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/619-14>

9. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>

10. Закон України «Про поштовий зв'язок» від 04.10.2001 р. № 2759-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-14>

11. Закон України «Про радіочастотний ресурс» від 01.06.2000 р. № 1770-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1770-14>